

LÆRE ELLER IKKE LÆRE?

Et sleivspark fra Per Platou

De siste årene har jeg vært i utallige diskusjoner (både på byen, over en bedre middag og i mangt et trangt seminarrom) om hvorvidt støy er lydkunst, og om dette i så fall nødvendigvis må kunne kalles musikk. Det finnes selvsagt ingen enkle svar, så jeg velger nesten alltid som Ole Brumm å svare ja (takk!). Etter mange år som både utøver og skaper av lyd i det såkalt tverrkunstneriske feltet der konteksten jeg arbeider i inngår som en viktig del av “selve verket”, forundrer jeg meg over hvor lett det er, selv i våre dager, å provosere eller irritere visse fagmiljøer ved å gjøre ting jeg i utgangspunktet slett ikke kan. Eller å benytte meg av enkle pop(/lav)kulturelle referanser, kitschy effekter, 4/4 taktens baklengs droneloops laget av instrumenter som jeg egentlig ikke kan spille på, eller knotte software som jeg ikke aner en dritt om (annet enn at de lager lyd, eller krasjer maskinen). Dette er absolutt ikke anerkjent metode blant flinkisene, og når jeg skal være ærlig så er det kunstneriske resultatet ikke alltid noe å skryte av. Men den skjeldne magien som oppstår når alt er ute av kontroll og det likevel bare *funker*, den er verdt alle de litt mer traurige øyeblikkene. Og nå snakker jeg minst like mye som publikum, for når man selv er på scenen er det jo ganske ille å kjenne at ting slett ikke svinger, at man er i ferd med å drite seg ut *live*. Fra salen derimot kan det være ganske rørende å være vitne til når dette skjer, men det er som nevnt dessverre altfor skjelden.

Ved de norske kunstakademiene har det siden den teknologiske revolusjonen på midten av nittitallet foregått mer eller mindre systematisk eksperimentering med støy, og blant den første generasjonen som bemerket seg utover den “rene” billedkunstens, eksperimentrockens eller morobandets kontekst var Helge Sten og Kim Hiorthøy som begge gikk ut av intermedia-linjen ved KiT i 1996 og siden på hver sin måte har gjort det bra i en rekke sammenhenger i inn- og utland. Det er heller ikke helt tilfeldig at begge to både selger plater og fyller konsertsteder med et entusiastisk og interessert publikum. Som så mange andre begynte de nemlig med å gjøre ting de ikke kunne, og som ingen heller kunne lære dem, og så fortsatte de med det. Noen få år senere begynte jeg selv å undervise sporadisk ved de samme akademiene; workshops med lyd som utgangspunkt (selv om vi ofte endte opp med noe ganske annet). I begynnelsen gikk det mest i grunnkurs i å bruke datamaskinen som opptaksstudio og effektprosessor, f.eks. lineære programmer som Cubase/Nuendo, Protools eller Audacity, alt etter hva den enkelte læreinstusjonen hadde anskaffet. Men først og fremst har jeg prøvd å formidle at alle kan lage lyd, at det hele først og fremst handler om å lytte, å strukturere/organisere, å kontekstualisere, og ikke minst: Å tørre.

De færreste kunststudenter har noe særlig erfaring med lyd eller musikk, annet enn den de laster ned ulovlig til sine iPoder på nattetid via skolens bredbånd eller den som tilfeldigvis ligger på videoopptaket de nettopp holder på å klippe ferdig. Dette er et herlig utgangspunkt.

For noen uker siden var jeg involvert som lærer/veileder i pionérprosjektet til KUNO (nordiske kunsthøgskoler), et masterstudium i lydkunst. Det var en flott opplevelse, der utgangspunktet var å lage lyd i 5.1, rett og slett fordi dette er en setting som er formattert til en kinosal - et utmerket sted å lytte fordi setene er gode og stemningen er “mellow” (jfr. Marhaug/Melands Brakhage-konserter eller Francesco Lopez sine sensuelle forestillinger der man får utdelt et svart silkebånd til å legge over øynene). Ingen av studentene hadde noe kunnskap om Dolby surround på forhånd (strengt tatt heller ikke jeg), men vi satte opp systemet og utfordret studentene til å lage et lite lydverk til en cinematisk setting på rockeklubben Blæst halvannen uke senere, som del av programmet til TEKS-festivalen Trondheim Matchmaking. Det var en fin og krevende session for oss alle som kulminerte med at både vi og publikum satt musestille med hver vår øl i mørket og lyttet, eller *kjente etter* om og evt. hvordan de forskjellige arbeidene funket på det provisoriske PA-surroundanlegget.

Etter mange år i slike settinger der nysgjerrigheten langt overgår de tekniske ferdighetene, skal jeg øyeblikkelig ytre noe fordomsfullt om utdanningen ved musikkhøgskolene og dess like. Som utøvere er jo disse studentene blant landets aller flinkeste på sine instrumenter, og dette handler ikke om dem. Snarere er det kanskje komponistene, altså de såkalt *skapende kunstnerne* jeg lurer litt på. Ifølge min begrensede innsikt (men relativt godt utviklede sosiale antenner) synes det i disse miljøene å råde en

nærmest museal tilnærming til musikk, der verkene er en oppvisning av modernistiske høykulturelle referanser, teknisk briljanse og det råder en ingeniøraktig tilnærming til det kunstneriske uttrykket. Riktignok dumper jeg av og til innom samtidskonserter under Ultima, eller jeg går for å høre avanserte og kjølige høytalerinstallasjoner med perfekt lyd i 18 høytalere, og noen ganger er det helt fantastisk! Men veldig ofte er uttrykket ganske... kjønsløst? Dødt? Potte tett? Kjedelig. Unntaket er selvfølgelig nachspielene etter slike konserter der nerdepraten etterhvert pleier å avløses av noen timers høylydt og energisk musikalsk prompehumor som synes å stå høyt i kurs blant musikkhøgskolestudentene.

Hvorfor interesserer ikke komponiststudentene seg for lyd i en sosial kunstnerisk kontekst? Har de ikke lært om relasjonell estetikk, kunsten som oppstår som relasjoner mellom mennesker fordi noen har iscenesatt et eller annet spetakkel?

Ja, dette er jo først og fremst retoriske spørsmål. For jeg tipper at de fleste av Parergons lesere som gidder å lese dette allerede har gjort seg noen tanker. Jeg synes ihvertfall det er litt rart at det selv i vår utpreget tverrkunstneriske tidsalder finnes et så stort og gapende svart hull mellom hvordan (billed)kunstnere og komponister forholder seg til lyd.

Idag leker høy- og lavkulturen ubesværet med hverandres symboler og i mange tilfeller kan det virke mot sin hensikt for flinkisene å lukke seg inne i gamle oppfatninger om sin egen lydkunstneriske overlegenhet. Heldigvis har det skjedd mange spennende ting gjennom evenementer som Fritt Fall, Borealis, Happy Days etc., men jeg har likevel inntrykk av at det fremdeles henger en svakt støvete stank av egen fortrefelighet gjennom store deler av utdanningen til norske komponister og utøvere. Jeg har ihvertfall ennå tilgode å se musikkhøgskolens beste studenter svette seg gjennom en sekstimers technorave, lytte til de mektige støydrone til Sunn:0)) i Bergen domkirke eller forundre seg over en full, men karismatisk Blixa Bargeld som litt keitete prøver å lage live cut-up poesi av ord og lyder gjennom en mikrofon og fire små loopbokser.

Hvor er musikkviterne når Verdensteatret spiller opp sine mektige og knirkete multimediale installasjoner på Blackbox eller Kunstnernes Hus? Hvorfor skriver ikke Magnus Andersson om konsertserien Dans for Voksne i Morgenbladet? Eller den store lydkunstutstillingen *Sleppet* kuratert av Lydgalleriet i Bergen? Dette frustrerer og irriterer meg. Jeg savner rett og slett en villighet til å diskutere offentlig og interagere med lyd som kunsterisk konsept på en åpen og likevel fagtung måte som ikke trenger å ha sitt opphav i tung akademia.

Dagens kunststudentene derimot er åpne, og kan knapt nok spille blokkfløyte eller male en elg i solnedgang. Sammenlignet med studentkonsertene på Majorstua er de likevel mye flinkere til å lage lyd som er *interessant for publikum* fordi konseptet er tydelig, og konteksten. Det finnes en historie å fortelle, en undertekst. Kanskje er det her i forståelsen av publikum det skorter. Om man hadde beveget seg litt utenfor sine egne miljøer ville komponiststudentene nemlig fort oppdaget at de som frekventerer den unge og hippe kunst- og musikksenen er svært gode lyttere, om man bare skjønner de sosiale kodene. Faktisk kan man vel kanskje fastslå at det er folk fra kunstakademiene som har vært ledende i den internasjonale suksessen som norsk musikkliv har opplevd de siste årene, spesielt det som har dreid seg om glitch, støy og andre former for moderne elektronika. Og hvor er komponistene i dette bildet? Jada, jeg kan nevne en håndfull (eller to) som fortjener en plass på lydkunstens business class, problemet er bare at avdelingen allerede er fullbooket av streetsmarte kunstnere, så det eneste alternativet synes å være å flytte gardinen bakover.

Ultima-festivalen blir ofte trukket fram som selve lokomotivet for fremme av samtidsmusikken. Dette er jeg bare delvis enig i. For meg framstår festivalen idag langt mindre nytenkende enn f.eks. en gjennomsnittlig sesong på Dans for Voksne eller Sound of Mu nederst på Grünerløkka. Og da lurer jeg på hvorfor det bare er noen ytterst få fra det såkalte samtidsmusikkmiljøet som oppviser litt galskap, ungdommelig overmot og fandanivoldsk kontrovers når denne viktige festivalen skal programmeres? På tide å komme ned fra elfenbenstårnet og ut på banen kanskje?

Per Platou er kunstner, kurator og leder av PNEK.
Hjemmesider: www.liveart.org, www.pnek.org.